

BOss Rkps 17189/II.
Wiaczesław S. Wójcik:
„Lwowski portrecista Eustachy
Bielawski (1740-1804)”.
Tłumaczył i opracował Janusz
Maciej Michałowski. *Pol. 1977.*
K. 22.

MANUSCRIPTA
INSTITUTI OSSOLINIANI

II. 17189

204/77

Wiaczesław S. Wójcik

LWOWSKI PORTRECISTA EUSTACHY BIELAWSKI /1740-1804/^x

W lutym i marcu 1965 r. w Lwowskiej Państwowej Galerii Obrazów eksponowana była wystawa "Lwowski portret XVI-XVIII w." ¹. Celem wystawy było pokazanie dzieł malarstwa portretowego nie tylko ze Lwowa i jego okolic, ale też i bliższych ośrodków prowincjonalnych, gdzie mogli pracować miejscowi artyści tych czasów.

Ekspozycje pochodziły z muzeów Lwowa, Drohobycza, Tarnopola, Ostroga, Równego, Kijowa i Moskwy ², a także z obiektów sakralnych. Większa część wystawionych prac pochodziła ze zbiorów Lwowskiego Państwowego Muzeum Historycznego.

Termin "portret lwowski" należy rozumieć nie w wąskim terytorialnym znaczeniu, ale jako w pełni uformowaną szkołę, mającą związki wzajemne z wieloma ośrodkami kulturalnymi i artystycznymi: Kijowem, Krakowem, Gdańskiem i innymi miastami. Wystawa 1965 r. dała możliwość poznania rozwoju lwowskiego portretu w okresie trzech stuleci i - co najważniejsze - pozwoliła uwydatnić jej cechy stylistyczne i specyfikę lokalną.

Dla porównania pokazano na wystawie portrety z Ukrainy wschodniej ze zbiorów Kijowskiego Muzeum Sztuki Ukraińskiej i kilka portretów wielkopolskich. Pozwoliły one zbadać wzajemne związki szkół między sobą, a jednocześnie pomogły w określeniu ich cech szczególnych. Przed historykami sztuki stanęło wiele zagadnień związanych z wyjaśnieniem kwestii autorstwa niektórych dzieł, a także z badaniem ikonograficznych tradycji portretu.

W trakcie zbierania materiału na wystawę odnaleziono wiele interesujących, lecz zupełnie nie opracowanych obrazów. W szczególności odnosi się to do lwowskiego malarstwa XVIII wieku. 0

17189

17189/II

ile lwowskie malarstwo XVI-XVII~~X~~ w. ma bogatą historiografię, a badania te kontynuuje się obecnie, to wiek XVIII jest jeszcze mało opracowany i wystawa omawiana wniosła tu wiele nowych wartości.

Tak np w zupełnie nowym świetle przedstawia się niesłusznie zapomniany lwowski malarz drugiej połowy XVIII w. Eustachy Bielawski. Jego spuścizna artystyczna jest interesująca, lecz zupełnie nieopracowana. Wystawa, na której zebrano większość portretów Bielawskiego³ dała sposobność do głębszego zajęcia się tym wątkiem jego twórczości.

Mimo, że w porównaniu z innymi malarzami lwowskimi sobie współczesnymi Bielawski zostawił po sobie dość liczną spuściznę artystyczną - prócz portretów wykonał on szereg malowideł ściennych w cerkwiach i kościołach Lwowa i okolic - literatura o nim jest bardzo uboga. Wiadomości zaś, które spotykamy, są krańcowo i dlatego nie zawsze wiarogodne. Wszyscy, którzy zajmowali się w jakimkolwiek stopniu zagadnieniami "lwowskiej szkoły", wspominali o artyście dosłownie w kilku słowach. Poza tym wiele formułowanych o Bielawskim ocen budzi zastrzeżenia. Tak więc większość z polskich historyków sztuki wyraża się o Bielawskim jako o malarzu średniej miary, który zostawił po sobie portrety "

" 4.

Pierwsza drukowana wzmianka o Bielawskim pojawiła się w 1831 r. w lwowskim piśmie "Rozmaitości". Autorem jej jest lwowski pisarz Stanisław Jaszowski /1803-1842/⁵. W swym niewielkim artykule o artystach lwowskich autor wspomina tylko, że obrazy Bielawskiego znajdują się w cerkwiach Lwowa: Uspienskiej i Swiatopiatnickiej. Później napotykamy nazwisko Bielawskiego w Słowniku artystów polskich E. Rastawieckiego, gdzie mówi się, że malował on "bardzo wiele portretów, które dziś natrafić można po

różnych domach; lecz wyjąwszy pamiątek rodzinnych i strojów zeszłego /XVIII/ wieku, żadną inną wartością nie odznaczają się" ⁶.

Większe zainteresowanie twórczością Bielawskiego pojawia się w związku ze zorganizowaniem we Lwowie w 1925 r. wystawy dawnego malarstwa lwowskiego. Na wystawie tej pokazano jednak tylko akademickie rysunki artysty ⁷. Z okazji otwarcia wystawy w prasie pojawiło się kilka notatek i recenzji, ale ocena Bielawskiego nie zmieniała się.

Rzecz w tym, że historycy sztuki zajmujący się historią miejscowej sztuki nie mieli możliwości poznania zebranych razem prac malarza. Obecnie, kiedy na wystawie lwowskiego portretu 1965 r. udało się zebrać ponad dwadzieścia portretów, które można było zestawić ze sobą i z innymi współczesnymi portretami, kształtuje się zupełnie inny pogląd o artyście. Okazuje się, że był to malarz utalentowany, dobrze władający rysunkiem, subtelny kolorysta, który w większości swych portretów umiał wnikać w życie wewnętrzne swego modelu. Co prawda obok takich znakomych prac, jak portret Mikołaja Lubinieckiego, czy Marianny /?/ Lewickiej, istnieje szereg średnich pod względem artystycznego poziomu portretów arcybiskupów ormiańskich, ale taka nierówność jakości zależała oczywiście od warunków, w jakich pracował artysta.

Choć w 1780 artystom T Hertnerowi, M Millerowi, Stanisławowi Stroińskiemu i Eustachemu Bielawskiemu magistrat Lwowa wydał dokumenty cechu malarzy i cech ten przestał istnieć, ⁸ jednak tradycje sztuki cechowej zakorzeniły się silnie w malarstwie środowiska lwowskiego i znalazły swe odbicie w twórczości niemal wszystkich pracujących we Lwowie artystów.

Nawet Bielawski, który otrzymał wykształcenie w Akademii Św.Łukasza w Rzymie, po powrocie do Lwowa znalazł się pod wpływem miejscowych cechowych tradycji.

O życiu Bielawskiego wiemy bardzo niewiele. Informacje, które znajdujemy w literaturze, są bardzo skąpe. Wg niektórych źródeł wiadomo, że urodził się on w roku 1740 w Horodyszczu, miasteczku położonym niedaleko Brzeżan⁹. Około 1760 r. artysta przyjechał do Lwowa. U kogo rozpoczął naukę - nie wiemy. Można jedynie przypuszczać, że pierwszym nauczycielem Bielawskiego był utalentowany malarz-dekorator Stanisław Stroński /1719-1802/. W pracowni tego uczył się i drugi artysta lwowski Józef Chojnicki /1740-1816/. Ukończywszy w 1759 r. malowidła w kościele Bernardynów w Krystynopolu /obecnie Krasnograd/, Stroński wrócił do Lwowa i w 1760 r. otrzymał nowe zamówienie na wykonanie dekoracji malarskiej kościoła Klarysek we Lwowie. W tym czasie Bielawski mógł zostać jego uczniem.

O tym, że Eustachy Bielawski uczył się właśnie u malarza-dekoratora, świadczy fakt, że po powrocie z Rzymu w latach 70-tych pracował on nad malowidłami kościoła Jezuitów. Wykonał, prawdopodobnie, malowidła części lewej nawy kościoła koło ołtarza NMP.¹⁰

W latach 60-tych XVIII w. Bielawski uczył się w Rzymie w Akademii Św.Łukasza. Podpisując późniejsze swe prace, obok nazwiska i daty dodawał: "Della Academia Romana Pictor". W 1771 r. jest we Lwowie - wzmiankowany jest w aktach sądowych razem z innymi artystami, którzy wezwani byli przed sąd, gdyż nie chcieli wstąpić do cechu malarzy¹¹.

Najwcześniejsze znane prace Bielawskiego pochodzą z okresu nauki w Rzymie. Są to trzy ołówkowe rysunki: Św.Jan Ewangelista, Herkules i Omfala i Sybilla - wszystkie datowane "1766".

Dwa z nich - "Św.Jan Ewangelista" i "Herkules i Omfala" wystawione były na wystawie dawnych mistrzów lwowskich w 1925 r.¹². Nie są to prace samodzielne, lecz kopie -

Po powrocie do Lwowa Bielawski maluje liczne portrety lwow-

skich mieszczan, szlachty, portrety biskupów, a także wykonuje kilka większych prac malując ikonostasy dla cerkwi Lwowa i okolicznych wsi. Malował m.in. ikonostasy w cerkwiach Uspienskiej i Piotra i Pawła we Lwowie, ikonostas we wsi Dobrjany /?/

Wykonał też malowidła w kaplicy św. Mikołaja w cerkwi krechowskiego klasztoru Bazyliańców. Te ostatnie powstały w 1776 r. Wspomina o tym A. Pietruszewicz w Swodnoj Hałycko-Ruskoj letopisi gdzie zanotowano, że w tymże roku "w kaplicy Sw. Mikołaja Gudotwórcy w klasztorze krechowskim malował al fresco Bielawski, malarz ze Lwowa, który uczył się we Włoszech". Wiadomość ta znajduje potwierdzenie w dokumentach archiwalnych - w kronice klasztoru zapisano, że artysta za tę pracę otrzymał 630 złotych polskich i 60 wozów drzewa z klasztornych lasów.

Ikony dla ikonostasu tejże cerkwi wykonał w latach 1743 - 47 Bazyli Petranowicz /1680-1759/, który pracował dla dworu królewiczów Sobieskich w Żółkwi /obecnie / pod Lwowem.

Jednym z najwcześniejszych znanych portretów Bielawskiego jest portret Ryszczewskiej z 1781 r. /il. /. Portretowana przedstawiona jest na tle ciemno-brązowym w niebieskiej /błękitnej/ sukni z dużym dekoltem, ozdobionej różą. Wysokie uczesanie także ożywiają kwiaty i niebieska wstążka, dobrze harmonizujące z jasno-ksztanowymi włosami. Twarz pociągła, nieco przybladła, jedynie ciemne oczy nadają jej żywy wyraz.

Potraktowanie portretu płasko-konturowe i blada, trójkątna twarz ostro rysuje się na ciemnym tle, z wyjątkiem włosów i sukni, które miękko wtapiają się w tło. Portret nacechowany jest nie tylko prawdą indywidualnego wyrazu, ale i wartościami dekoracyjnymi i uproszczeniem formy, sprowadzonej do prostych płaszczyzn geometrycznych. W pozie Ryszczewskiej zauważamy sztywność i nieruchomość.

Portret Ryszczewskiej, to jeden z tych portretów, w których

wyraźnie widoczne są rysy tradycji sarmackich z ich linearyzmem i uproszczeniem formy, charakterystycznych także i dla lwowskiej szkoły. Już ten tylko portret może być przykładem silnego wpływu miejscowych tradycji na artystę, który wykształcenie artystyczne otrzymał w rzymskiej Akademii.

Drugą interesującą pracą tego okresu jest pochodzący z 1782 r. portret notariusza Stauropigii a od 1778 r. jej vice-seniora /Christofora ?/ /Krzysztofa ?/ Dejmy /il. /. W pracy tej widoczna jest solidność warsztatu artysty, precyzyjny rysunek. W kolorystyce portret stonowany, odznacza się przyjemnym zestawieniem barw lokalnych. Ciemno-brązowy kontusz i jasno-szary żupan dobrze harmonizuje z ciemno-szarym tłem o odcieniu oliwkowym. Kolor kontusza ożywia złociste obramienie i szeroki wielobarwny pas skucki. Spojrzenie skupione, Dejma jakby pogrążony w zadumie. Delikatne rysy twarzy nadają mu skupiony, intelektualny wyraz.

Bielawski nie przypadkowo malował portrety członków Stauropigijskiego Bractwa. Po przyjęciu prawa miejskiego we Lwowie on sam 30 VI 1780 r. wstąpił do Stauropigii, gdzie przyjmowano tylko Rusinów, tj. Ukraińców.

W 1783 r. Bielawski zabiega przed lwowskim sądem ziemskim o potwierdzenie swego szlacheckiego pochodzenia. Prośba jego została zaakceptowana i w tymże roku Bielawskiego zapisano do spisów /spisu ?/ szlachty galicyjskiej z nadaniem /przyznaniem ?/ mu herbu rodzinnego "Jelita".

W następnych latach powstało jeszcze kilka portretów członków Stauropigii. W 1789 r. Bielawski maluje portret Iwana Baczyńskiego, radcy /radnego ?/ lwowskiego magistratu, a od 1790 do 1816 r. - stałego seniora Stauropigijskiego Instytutu. W księgach inwentarzowych Lwowskiego Muzeum Historycznego był on zapisany po prostu jako Portret Baczyńskiego i z takim określeniem był eksponowany w muzeum. W trakcie pracy nad twórczością Bie-

lawskiego udało się określić dokładniej osobę portretowanego. W Swednoej Hałycko-Russkoj letopisi A. Pietruszewicza w 1789 r. zapisano: "W tym roku wykonano portret seniora Lwowskiego Stauropigijskiego Bractwa Jana Baczyńskiego, gdzie także znajduje się jego portret". Wiadomość ta znajduje potwierdzenie w katalogu Muzeum Stauropigii. Portret był namalowany w roku wstąpienia Baczyńskiego do Bractwa.

Iwan Baczyński przedstawiony jest po pas prawie en face na tle szafy z książkami i zielonej draperii w lewym górnym rogu. Portretowany ubrany jest w błękitny /niebieski ?/ kontusz i biały żupan, wykończone złotym oblamowaniem. Twarz karnacji ciepłej, ugrowej /?/ z szarymi, chłodnymi odcieniami, ogólne potraktowanie portretu płasko-konturowe. Kształty oczu, nosa, ust i podbródka zarysowane są linią, mimo że artysta starał się uwydatnić bryłowatość /trójwymiarowość ?/ ciemniejszym tonem. Ucho w stosunku do innych części twarzy narysowane nieprawidłowo i schematycznie. Takie cechy traktowania portretu charakterystyczne były dla malarzy cechowych.

Portret Baczyńskiego to jedyne płótno Eustachego Bielawskiego, w którym artysta przedstawia portretowanego nie na abstrakcyjnym, gładkim tle, a na tle konkretnego wnętrza. Mimo płaskiego potraktowania sprawia ono wrażenie przestrzenności dzięki pionowym liniom ściany, książek stojących na półkach i odsłaniającej je zasłony.

Portrety Dejmy i Baczyńskiego mogą być uznane za charakterystyczne przykłady mieszczańskiego, t.zw. "kontuszowego" portretu.

Obok swych wartości artystycznych, portrety Bielawskiego interesują nas ze względów historyczno-obyczajowych, stanowiąc autentyczne źródło wiedzy o kostiumach, uczesaniu, typowym wyglądzie lwowskich mieszczan tego czasu.

Kapryśne zmiany mody, przeciwko którym protestowali moralści, unaoczniają się szczególnie w wyglądzie szlachty i szybko przyjmującej zagraniczne nowinki arystokracji. Drobną szlachtą i mieszczaństwo było silnie przywiązane do tradycji i długo przeciwstawiało się nowinkom, oddając pierwszeństwo swoim żupanom i kontuszom, dzięki czemu zachowały się one z niewielkimi zmianami od XVII do końca XVIII wieku.

W 1790 r. Bielawski maluje portret jeszcze jednego członka Bractwa Stauropegijskiego - Stefana Zawackiewicza /il. /, a rok wcześniej - jego żony Teresy Jadwigi /il. /. Oba te portrety są bardzo wyraziste i dobrze przedstawiają charakter portretowanych. Koloryt ich jest miękki i stonowany. Różowo-ugrowa karnacja twarzy rysuje się na ciemnym szaro-brązowym tle. Potraktowanie ^{ogólne} formy ~~wąskie~~ linearne i płaskie, jednak twarze modelowane są przy pomocy światłocienia. Portrety małżonków Zawackiewiczów nie pozbawione są i charakterystyki psychologicznej, podkreślają ich indywidualne rysy, bez idealizacji modeli.

Mniej interesujące są portrety Dominika i Scholastyki Nikorowiczów /1787/. Są one suche w kolorystyce i twarde w rysunku /il. i /.

Chociaż Bielawski odbył studia w Akademii Sw. Łukasza w Rzymie, wróciwszy do Lwowa znalazł się pod wpływem miejscowych tradycji sztuki cechowej, silnie zakorzenionymi w sztuce lwowskiej, a szczególnie silnie uzewnętrzniając^{ymi} się w portrecie.

Dla portretu lwowskiego tych czasów charakterystyczne było potraktowanie płasko-linearne, dekoracyjność, konstrukcyjna precyzyjność sylwety i ostrość psychologicznej charakterystyki. Te cechy w pewnym stopniu przejął i Bielawski. Zajmuje on jakby pozycję pośrednią między sztuką akademicką i umownością malarstwa cechowego. W XVIII w. panował jeszcze styl baroku, a z Francji docierały prądy nowe. Te wpływy znalazły swe odbicie w portrecie

lwowskim, a w twórczości Bielawskiego w szczególności. Przykładem mogą być znakomite portrety z lat 90-tych: Ignacego Potockiego /il. / i damy z różami /il. /, i Tadeusza /?/ Leszczyńskiego z 1793 r. /il. /.

Szczególnie interesujący jest portret Ignacego Potockiego, w którym artysta wypowiedział się w sposób najpełniejszy. W płótnie tym wyrażają się wszystkie formalne cechy jego stylu i stylu epoki, a także przedstawił on w nim najlepiej swoje możliwości artystyczne. Narówni z umiejętnością przekazania cech indywidualnych modelu i pogłębienia psychologicznego, artysta znakomicie operuje kolorem. Charakterystyczne dla niego są miękkie, pastelowo-gwaszowe tony, delikatny i subtelny koloryt. Czarny mundur, srebrzysto-biały kolor żabota i różowo-ugrowa karnacja twarzy z chłodnymi popielatymi tonami w cieniach, tworzy harmonijne zestawienie barwne z ciemnoszarym, neutralnym tłem.

Portret damy z różami jest także płótnem bardzo charakterystycznym dla Eustachego Bielawskiego i w stylu przypomina prace F. Rokotowa, choć brak mu miękkości portretów rosyjskiego malarza.

W 1791 r. Bielawski maluje swój najlepszy obraz - portret radnego Mikołaja Lubinieckiego /Lubienieckiego ?/ /il. /. Ze względu na swe walory artystyczne, przenikliwą charakterystykę indywidualności portretowanego, portret jest chyba nie tylko najlepszym dziełem w twórczości Eustachego Bielawskiego, ale i w lwowskim malarstwie portretowym.

Uwydatniono w nim niezależny i dumny charakter, szlachetna postawa, a jednocześnie - duchowa prostota modelu i pewien liryzm postaci. Koloryt portretu stonowany. Dwa kolory - czarny kontusz i czerwony żupan, uwydatnione białym kołnierzem koszuli, dają niezwykle piękne zestawienie na ciemnym brązowo-szarym tle.

Interesującym z punktu widzenia indywidualnego podejścia

do modelu jest też portret ormiańskiego duchownego malowany w 1790 r. /il. /. Sądząc po stroju, na portrecie przedstawiony jest kanonik - można przypuszczać, że kanonik Aksentowicz /Axentowicz ?/, który wg wiadomości F.Łobeskiego wśród obrazów własnej kolekcji miał i prace pędzla Bielawskiego. Portret ten w formie szorstkawy, charakteryzuje jednak modela dość wyraziście.

Jednym z najbardziej interesujących portretów kobiecych artysty jest wizerunek Lewickiej z 1793 r. /il. /. Przedstawia on młodą dziewczynę w jasno-szarej sukni, wykończonej koronką. W ciemno-kasztanowych włosach różowa kokarda. Głowa i tors lekko obrócone w prawo. Twarz koloru blado-ugrowego z delikatnym rumieńcem na policzkach. Koronkowy naszyjnik podkreśla bladość skóry. Gamę kolorystyczną uzupełnia srebrzysta i czarny pas z broszką, ozdobioną czerwonymi kamieniami. Wielkie ciemne oczy i lekki uśmiech przyciągają tkliwością /?/. Portret utrzymany jest w miękkiej srebrzystej gamie. W odróżnieniu od wcześniejszych /wczesnych ?/ portretów Bielawskiego, forma ukształtowana bardzo miękko, czego nie zauważaliśmy np w portretach Ryszczewskiej i Baczyńskiego.

W przedstawieniu życia wewnętrznego portret ten nie ma sobie równych w twórczości Bielawskiego. Najwyraźniej autor odnosił się do portretowanej ze szczególną sympatią.

W prawym górnym rogu obrazu umieścił malarz herb Rogala z inicjałami "M.Z.C.L.", co można rozszyfrować: "Marianna z Chorostkowa Lewicka".

W latach 1790-1795 Eustachy Bielawski namalował szereg obrazów ikonostasu cerkwi Piotra i Pawła we Lwowie, którego budynek był oddany greko-katolikom po konfiskacie kościoła Paulinów w 1787 r. Prace rzeźbiarskie przy tym ikonostasie wykonał Józef Piotrowski, pracujący stale dla wspomnianej cerkwi. W tymże przypuszczalnie czasie namalowane zostały wg wzorów klasycznych

/?/ cztery obrazy o tematyce biblijnej /jakie ?/ dla predelli cerkwi Uspienskiej we Lwowie.

Jak widzieliśmy najlepsze prace Bielawskiego pochodzą z początku lat dziewięćdziesiątych. Okres ten można uznawać za okres szczytowych osiągnięć w jego malarstwie. Prace ostatnich lat nie są zbyt interesujące. Należy do nich galeria portretów arcybiskupów ormiańskich, wykonanych na zamówienie kapituły lwowskiej, które otrzymał w początku 1800 r.

Portrety te malowane były częściowo z natury, częściowo zaś przedstawiały postaci duchownych dawno już zmarłych. Malowane seryjnie, pozbawione są indywidualnego wyrazu. Wśród nich zwrócić uwagę należy na portret Jakóba Tumanowicza z 1794 r. /il. / i malowany w 1802 r. wizerunek Jana Simonowicza /il. /. Pięć portretów: Jana Augustynowicza z 1801 /il. / i powstałe ^(w 1802 r.) portrety Jakóba Tumanowicza /il. /, Jana Simonowicza /il. /, W Gunanjana /il. / i Jakóba Augustynowicza /il. / były pokazane na wystawie zabytków ormiańskich we Lwowie w 1933 r.

Duże zainteresowanie budzi portret nieznanego księdza, być może duchownego ormiańskiego, przypisany przez mnie Bielawskiemu /il. /. Rysunek portretu precyzyjny, forma modelowana miękko. Gama kolorystyczna szaro-fioletowa, twarz o karnacji bladobiałej, z zimnymi zielonkawymi tonami w cieniach, delikatna z podkreślonymi rysami inteligencji. W oczach wyraz spokojnego zamyslenia charakterystyczny dla wszystkich wizerunków malowanych przez Bielawskiego.

Ostatni, znany portret Bielawskiego, datowany jest "1803". Przedstawia gubernatora Galicji w latach 1801-1816 - Józefa Urmeni trzymającego w ręce papier z wyliczeniem wszystkich jego godności i tytułów.

Rok ten - 1803 uważany ~~jak~~ był za rok śmierci artysty zarówno w starej, jak i w nowej literaturze. Niektórzy historycy

sztuki podawali nawet rok 1802.

Datę zgonu artysty da się ustalić na podstawie "Pomjanyka" Stauropigijskiego Bractwa, gdzie zapisano, że "Eustachy Bielawski zmarł w 1804 r."

Bielawski miał swoich uczniów. Jednym z nich był malarz, rytownik i budowniczy Jerzy Głogowski /1777-1838/.

Indywidualną cechą spuścizny artystycznej Bielawskiego jest połączenie cech sztuki akademickiej, wyniesionych z Akademii Sw. Łukasza z lwowskimi tradycjami cechowymi, silnie zakorzenionymi w środowisku mieszczańskim. Bielawski rozwinął typ portretu mieszczańskiego. Rzecz nie w tym - oczywiście - że on w większości portretował mieszczan, lecz w tym, że w swych koncepcjach artystycznych dawał wyraz ich smakowi artystycznemu.

Bielawski dobrze opanował sztukę portretu. Twórczość jego ma charakter i kameralny i liryczny, nadaje on portretowanym nastrój kontemplacyjny i marzycielski.

W historii portretu ukraińskiego XVIII w. Eustachy Bielawski zajmuje pozycję jednego z lepszych kolorystów. Celował w wyrafinowanych przejściach kolorystycznych, utrzymywał swe portrety w jednolitej, harmonijnej gamie kolorystycznej. Charakterystycznym i cennym rysem portretów Bielawskiego był szczery i bezpośredni stosunek do modelu, umiejętność wniknięcia w życie wewnętrzne portretowanego i podkreślenia jego najbardziej charakterystycznych cech.

Najczęściej przedstawiał portretowanych w popiersiu, zwracając wypełniającą prawie całą powierzchnię płótna osobę modelu $\frac{3}{4}$ w lewo, lub w prawo, pozostawiając małą przestrzeń między głową, a górną krawędzią płótna.

Koloryt zawsze stonowany, bez ostrych kolorowych kolorów, oparty na barwach lokalnych, gradacja kolorów ograniczona, a ogólna gama kolorystyczna przytłumiona, zbliża się do tonów pa-

stelowo-gwaszowych. Cienie - z reguły - chłodnego szarego koloru. W traktowaniu formy przeważa linearyzm i płaskość, światłocien rzadko używany jest dla wydobycia bryłowości. Farbę kładzie cienko, pokrywając równomiernie i gładko płaszczyznę płótna.

Twórczość Eustachego Bielawskiego zamyka historię dawnego portretu lwowskiego. W końcu XVIII w. zanikają miejscowe tradycje i pojawiają się nowe prądy, pozbawione lokalnego zabarwienia, a związane z napływem do Lwowa malarzy z ośrodków zagranicznych.

LWOWSKI PORTRECISTA E.BIELAWSKI

Przypisy

- ^x Przeredagowany tekst pracy dyplomowej pt. Lwowski portrecista XVIII w. E.Bielawski, przyjętej w 1966 r. na Oddziale Studiów Zaocznych Wydziału Teorii i Historii Sztuki Instytutu Malarstwa Rzeźby i Architektury im.I.J.Riepina w Leningradzie, pisanej pod kierunkiem kandydata historii sztuki A.S.Griwiny.
- ¹ /przypis: autor /autorzy/ katalogu, jego tytuł, miejsce i rok wydania, inne związane z wystawą publikacje i opracowania, w tym recenzje/
- ² /przypis: wyliczenie nazw muzeów w ich oficjalnym, pełnym brzmieniu/
- ³ /przypis: autor i tytuł katalogu, numery katalogu wystawionych portretów Bielawskiego/

A. PRACE DATOWANE

1766

SW.JAN EWANGELISTA

Rys.czarną kredką, pap.54 x 39,5. Sygn. u dołu z lewej: "Bielawski disegnato Roma", dat.z prawej: "Año 1766"

Na odwr.rysunek mężczyzny opartego o parapet

Lwowska Państw.Bibl.Naukowa Min.Kultury USRR, Gabinet Sztuki,
nr.inw.930, kart. /ze zb.Gwalberta Pawlikowskiego, Rys.
oryginalne, nr.inw.52/

Bibliogr.: Antoniewicz, poz.190; - "Wiadomości konserwatorskie"
1924 nr.3 s. ; - Zarewicz, poz.19

HERKULES I OMFALIA

Rys.czarną kredką, w światłach kredą, pap.50,5 x 39. Sygn.u dołu z lewej: "Bielawski disegnato Roma l'Año 1766"

Tamże, nr.inw.932, kart. /ze zb.Gwalberta Pawlikowskiego,
jw, nr.inw.54/

Bibliogr.: Antoniewicz, poz.191; - "Wiadomości konserwatorskie"
1924 nr.3 s. ; - Zarewicz, poz.18

SYBILLA

Rys.czarną kredką, pap.54 x 39,5. Sygn.u dołu z prawej: "Bielawski 1766". Na książce leżącej w prawym dolnym rogu napis:
"S.B: 1766 8 br"

Na odwr.rysunek przedstawiający siedzącego na schodach półobnażonego mężczyznę ze zwojem w rękach.

Tamże, nr.inw.931, kart. /ze zb.Gwalberta Pawlikowskiego,
jw, nr.inw.53/

1781

PORTRET Z CHOŁONIEWSKICH RYSZCZEWSKIEJ.

Ol.pł., 60 x 48 /owal/. Na odwr.napis: "Hrabianka Chołoniewska z Łopatyna zamężna Ryszczewska w Król.Polskiem". Niżej sygn.:

"Bielawski pinx: Leopoli 1781 Año". Na podramku nalepka: "Depozyt Fundacji Sadowskiego N 12"

Lwowska Państw.Galeria Obrazów, nr inw. Ž - 1051 /ze zb.

nr inw. /

Bibliogr.: Katalog Galerii Miejskiej, poz.26 /ze zb.Sadowskiego we Lwowie/

1782

PORTRET KRZYSZTOFA DEJMY

Ol.pł., 60,5 x 45. Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1782 año Leopoli

Tamże, nr inw. Ž - 3417 /ze zb.Muzeum Hist.m.Lwowa nr inw. Lwowskiego Państw.Muzeum Hist. nr inw. /

Bibliogr.: Güttler, poz.1; - Charewiczowa s.41

1787

PORTRET JANA MIERA

Ol.pł., 68 x 49, W lewym dolnym rogu papierowa nalepka: 889. Na odwr.napis: "Ian Hrabia Mier Kasztelan Inflantcki". Niżej sygn.: Bielawski, pinx: 1787. Año Leopoli".

Lwowskie Państw.Muzeum Hist., nr inw. Ž - 262 /ze zb.Muzeum Lubomirskich we Lwowie, nr inw.887/

PORTRET DOMINIKA NIKOROWICZA

Ol.pł., 54 x 41 /owal/. Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1787 9^{br}". Niżej napis: "Dominicus de Nikorowicz 29ª Julii 1800 obiit hora 9ª malut die Martis Anno aetatis suae 72".

Tamże, nr inw. Ž - 533 /ze zb. nr inw. /

Bibliogr.: E.Charewiczowa, Czarna kamienica, Lwów 1935, s.

PORTRET SCHOLASTYKI Z AUGUSTYNOWICZOW NIKOROWICZOWEJ

Ol.pł., 54 x 41 /owal/. Na odwr.sygn.: "Bielawski, pinx:1787

Año". Niżej napis: "Scholastyka z Augustynowiczów de Nikorowicz

7 bris 1787 obiit".

Tamże, nr inw. Ż - 1535 /ze zb.

nr.inw. /

Bibliogr.: Ł.Charewiczowa, Czarna kamienica, Lwów 1935, s /

1789

PORTRET /IWANA?/ /JANA?/ BACZYNSKIEGO

Ol.pł. 57 x 42. Na odwr.sygn.: "Bielawski, 1789". Na podramku napis: "Baćinskij żolkovskij meščanin".

Tamże, nr inw. Ż - 1640 /ze zb. Muzeum Instytutu Stauropigialnego we Lwowie, nr inw. /

Bibliogr.: Szaraniewicz, poz.46; - Svencickij, poz.276

PORTRET TERESY Z SIERAKOWSKICH ZAWAŁKIEWICZOWEJ

Ol.pł., 53,5 x 37. Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1789 9 br.

Tamże, nr inw. Ż - 1185 /ze zb.Muzeum Narodowego im.Króla Jana III Sobieskiego we Lwowie, nr inw. /

Bibliogr.: Mękicki, s.5 /2317/

1790

PORTRET STEFANA ZAWAŁKIEWICZA W MUNDURZE WOJ.RAWSKIEGO

Ol.pł., 53,5 x 37. Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1790 Januarii"

Tamże, nr inw. Ż - 508 /ze zb.Muzeum Narod. im.Króla Jana III we Lwowie, nr inw. /

Bibliogr.: Mękicki, s.5 /230/

PORTRET DUCHOWNEGO

Ol.pł., 54 x 42,5. Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1790 año"

Lwowskie Państw.Muzeum Sztuki Ukrainskiej, nr inw. Ż - 36995

Bibliogr.: Katalog - putiwnyk, s.69

1791

PORTRET MIKOŁAJA LUBIENIECKIEGO

Ol.pł., 58 x 44. Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1791 9 br"

i napis: "Mikołaj Lubieniecki de Litwinowicz, kro : Mia : Lwo-

wa konsyliarz"

Tamże, nr inw. Z - 34643

1793

PORTRET MARIANNY LEWICKIEJ /?/

Ol.pł., 59,5 x 44,8. W pr.górnym rogu herb Rogala z inicjałami: "M.Z.C.L.". Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1793 Junij"

Wł.prywatna S.W.Szczurata we Lwowie

PORTRET TADEUSZA /?/ LESZCZYŃSKIEGO

Ol.pł., 50 x 39,5. Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx 1793 majj,
wyżej napis: "Leszczyński herbu Korczak"

Lwowskie Państw.Muzeum Hist., nr inw. Z - 510 /ze zb.

nr inw. /

1794

PORTRET JAKOBA TUMANOWICZA

Ol.pł., 62 x 43,3. Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1794 X br",
wyżej napis: "Jacob Walerian Tumanowicz 2 Sept. 798 umarł wieku
swego 86"

Tamże, nr inw. Z - 1515/161 /ze zb.kościółca ormiańskiego w Sta-
niskawowie - ob.Iwanofrankiws, Muzeum Ormiańskiego we Lwowie,
nr. inw.160 /?/

Bibliogr.: Muzeum Pokuckie, poz.70

1801

PORTRET JANA AUGUSTYNOWICZA

Ol.pł., 85,5 x 65. Sygn. u dołu z lewej: "Bielawski pinx. 1801".

U dołu napis: "Joannes Tobias Augustinowicz Leopold : a clero
et populo Coadjutor electus 1711 fatis seculis. Coadjuti Cather-
dra occupavit 1715. probitate et simplicitate movu humulitate
que clarus Limina SS ; Apostolorū visitavit a Clemente XII. Pon-
tifice Praelatus et solij Pfcij assistens dedaratus Corpore S.

Clementis Marti : ab eodem Pfce impetrato Ecclesia Cathedrale
ditavit". Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1801 X br".

Tamże, nr inw. Z - 1515/124 /ze zb.Muzeum Ormiańskiego we Lwo-
wie, nr inw. 165 /?//

Bibliogr.: Łobeski, s.23; - Wyst.zabytków ormiańskich, s.15

1802

PORTRET JAKUBA TUMANOWICZA

Ol.pł., 85 x 65. Sygn.u dołu z lewej: "Bielawski pinx 1802 Ja-
nuar." U dołu napis:"Jacobus Tumanowicz Camenece: in Achieppum
mediante Cleri electione et S.Sedis Beneplacito extribus candi-
datis 1772 praelectus post fata Coadjuti 1782 secuta in 1784
pacificam Cathedrae possessionem caepit Cameneci Residentia paro-
chialem pro tribus et Leopoli pro 10. Sacerdotibus extruxit plu-
ribus parochialibus Campanas variasq reparaciones providit ob
vitae exemplaritate moru simplicitate et continam in Ecclesia
functionibus assistentiam pijssimi viri nomen meru... t." Na
odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1802 Januar".

Tamże, nr inw. Z - 1515/122 /ze zb.Muzeum Ormiańskiego we Lwo-
wie, nr inw.143 /?//

Bibliogr.: Łobeski, s.23; - Wyst.zabytków ormiańskich, s.15

PORTRET JANA SYMONOWICZA

Ol.pł., 85 x 65. Sygn.u dołu z prawej: "Bielawski pinx 1802
Mar." U dołu napis: "Ioannes Iacobus Symonowicz a Ca Regia
Mtte 29 Januar: 1799 Archppus nominatus a S: Sede Aplica 25 Au-
gust: 1800 Confirmatus: Consecratus I^e Martii 1801 ascendit
Cathedram 8 ejusdem mensis: Curavit Clerum majorem aureis dis-
tintoriis decorari. Ante finem vitae Clerum Cathedralem libera-
litate devinit obiit 3 8 bris 1816 aetatis suae 76 año". Na
odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1802. Mar."

Tamże, nr inw. Z - 1515/123 /ze zb.Muzeum Ormiańskiego we Lwo-

wie, nr inw.136 /?/

Bibliogr.: Łobeski, s.23; - Wyst.zabytków ormiańskich, s.15

PORTRET HUNANIANA

Ol.pł., 85 x 65. Sygn.u dołu z prawej: "Bielawski pinx 1802 Januar". U dołu napis: "Vartanus Hunanian Caesariensis Alumnus Collegij Romani de propaganda Fide ab Urbano VIII Nicolao Torossowicz pro Coadiutore datus S^{ae} Theologiae Doctor insignis succesit in Archiepiscopatu A^o 1685. Pontificale et Rituale ad ordinem reduxit Cameneci Ecclesiam S.Georgij et Leopoli Residentia Archiepiscopale a fundamentis extruxit". Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx 1802 Januar"

Tamże, nr inw. Z - 1515/123 /ze zb.Muzeum Ormiańskiego we Lwowie, nr inw.132 /?/

Bibliogr.: Łobeski, s.23; - Wyst.zabytków ormiańskich, s.15

PORTRET JAKOBA AUGUSTYNOWICZA

Ol.pł., 85 x 65. Sygn. u dołu z lewej: "Bielawski pinx 1801". U dołu napis: "Jacobus Stefanus Augustinowicz Leopoliensis: expletis Romae in Collegio Propagandae studijs ibidemq Lauream doctorali decoratus 1737 in Archiepiscopatu electus obdignante Galicia Austriae a Glorissima menore: Augustissimis Maria Theressia Imperatrice matre et Josepho II. Filio corregente Romanorum Imperatore pro se et Clero Cathedrali pensionem impetravit post incendium 1778. Residentia Archiepiscopalem de suo restauravit auxit et splendidiore reddidit". Na odwr.sygn.: "Bielawski pinx: 1802 Febr."

Tamże, nr inw. Z - 1515/125 /ze zb.Muzeum Ormiańskiego we Lwowie, nr inw.166 /?/

Bibliogr.: Łobeski, s.23; - Wyst.zabytków ormiańskich, s.15

1803

PORTRET JÓZEFA URMENI

Ol.pł., 81 x 60,5. Sygn.na odwr.: "Bielawski pinx: 1803 Julij".

Na karcie papieru, którą trzyma portretowany, napis: "Ad Excellentissimum et Illustrissimi Dominum Dominum Jose de Urmenij Insignis ordinis Sti Stephani Commendatorem S.C.R. et Apostt: Mtatis actualem intimum Status Consiliarium Comitatus Albensis supraemum Comitem nec non Regnarumtam orientes, quam occidentalis Galiciae et Lodomeriae Gubernatorem".

Tamże, nr inw. Ż - 596

Bibliogr.: Katalog galerii, poz.125; - Charewiczowa, s.41

B. PRACE DATOWANE HIPOTETYCZNIE /1790-1795/

PORTRET IGNACEGO POTOCKIEGO

Ol.pł., 54,5 x 42. Niesygn., niedat.

Tamże, nr inw. Ż - 835 /ze zb. Władysława Łozińskiego we Lwowie, Muzeum króla Jana III we Lwowie, nr inw. /

Bibliogr.: Łoziński, poz.235

PORTRET DAMY Z RÓŻAMI

Ol.pł., 65 x 49,5 /owal/. Niesygn., niedat.

Lwowska Państw.Galeria Obrazów, nr inw. Ż - 1271 /ze zb.Galerii nr.inw. /

C. PRACE PRZYPISYWANE BIELAWSKIEMU

PORTRET MIESZCZKI LWOWSKIEJ XVIII W.

Ol.pł., 82 x 66,5

Lwowskie Państw.Muzeum Hist., nr inw. Ż - 972 /ze zb.Heleny Dąbcańskiej we Lwowie/

PORTRET DUCHOWNEGO

Ol.pł., 67 x 50,5

Tamże, nr inw. Ż - 1515/192 /ze zb. Muzeum Ormiańskiego we Lwowie, nr inw. , pochodzi /?/ z miasta Horodenko

PORTRET ANNY SZEPTYCKIEJ

Ol.pł., 75 x 55. Z prawej herb i Rogala z inicjałami "A.S. K.P." /Anna Szeptycka Kasztelanowa Przemyska"

Muzeum Narod. w Poznaniu, nr inw. 572 /ze zb. Muzeum im. Mielżyńskich Tow. Przyjaciół Nauk w Poznaniu/

Bibliogr.: Katalog galerii obrazów w Muzeum im. Mielżyńskich w Poznaniu, Poznań 1912, poz. 264

PORTRET KOBIETY

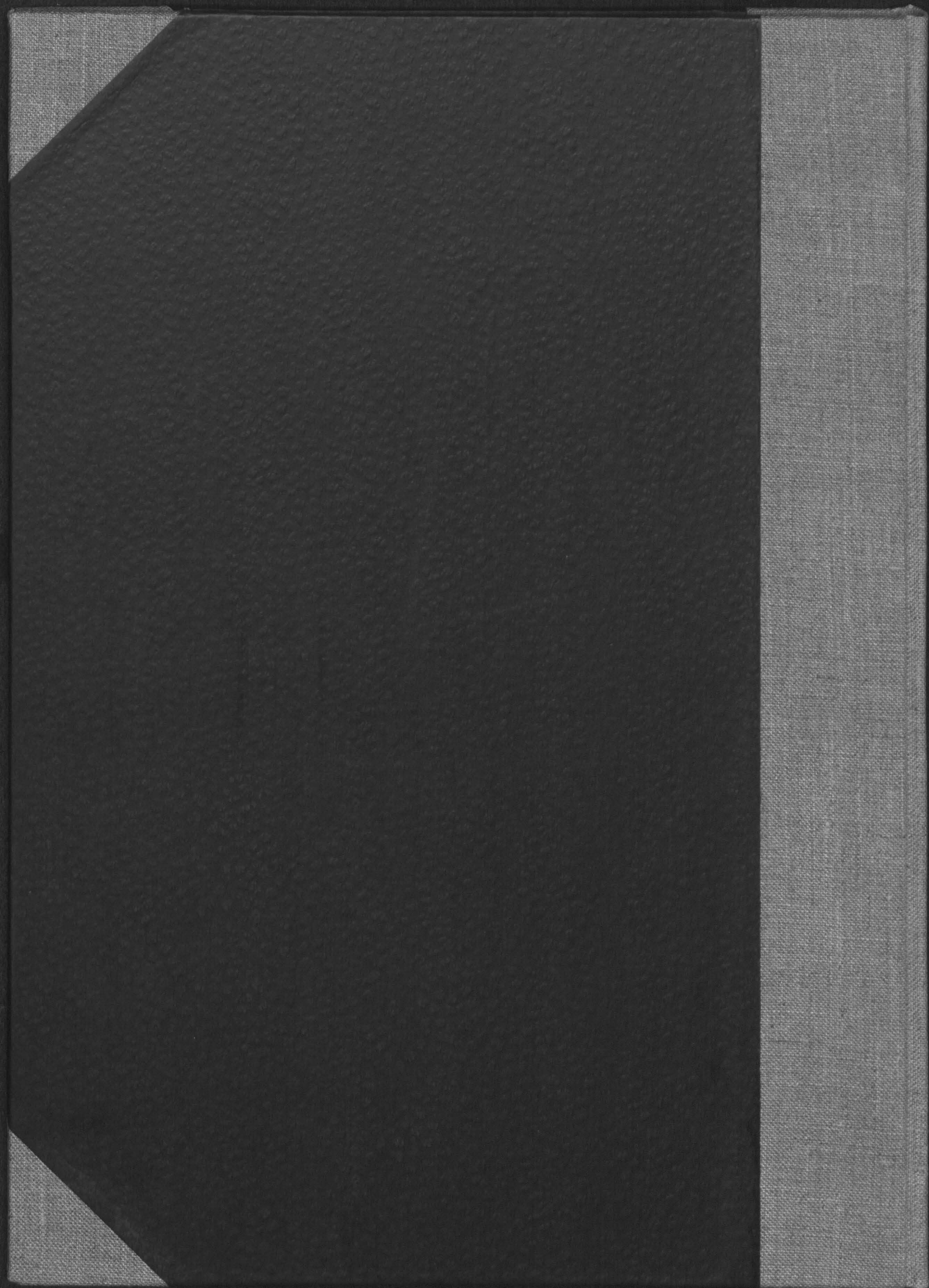
Ol. pł., 70 x 54

Przed 1939 r. wł. Muzeum im. Mielżyńskich w Poznaniu, zaginiony w czasie okupacji niemieckiej

Bibliogr.: Katalog galerii obrazów w Muzeum im. Mielżyńskich, jw, poz.

Prekatas: JM Michałowski

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Ostatnia 17

60-102 Poznań

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82